

Broedgeval van Kortsnavelboomkruiper in het Roelagebos in 2006

Martin Olthoff, Marnix Jonker

Al vele jaren wordt in het zuidoosten van de provincie Groningen het bestaan vermoed van een kleine broedpopulatie van Kortsnavelboomkruiper *Certhia familiaris macrodactyla*. Tot nu toe was er echter alleen sprake van een aantal territoria en kon geen enkel broedgeval worden bevestigd. Uiteindelijk lukte het in 2006 om een zeker broedgeval vast te stellen en te documenteren.

Vanaf het begin van de jaren negentig werden onregelmatig territoria van Kortsnavelboomkruiper vastgesteld in de omgeving van Ter Apel en Sellingen en vanaf 1997 regelmatig [1]. Ook wordt de soort tegenwoordig gemeld rond Emmen, Drenthe [2,3]. Het eerste bekende geval in de provincie stamt uit 1993 in het Meebos, Ter Apel (Martin Olthoff eigen waarneming e.a.). Gedurende het voorjaar had een paar hier een territorium en werd regelmatig zang gehoord. Een nest is echter nooit gevonden. Daarnaast zijn er enkele gevallen van vóór 1993. Ook in deze gevallen ging het om zingende exemplaren, maar ook toen konden geen nesten worden gevonden (Nico de Vries pers. med.). Pas in 2006 kon voor het eerst een broedgeval worden gedocumenteerd met een nestvondst.

Verspreiding en voorkomen

Kortsnavelboomkruiper is een ondersoort van Taigaboomkruiper *Certhia familiaris*. Deze vogels broeden en overwinteren vanaf Duitsland en Polen tot Zuid-Europa. De noordelijke nominaat *familiaris* komt grofweg ten noorden hiervan voor. Kortsnavelboomkruiper lijkt zijn broedareal langzaam in westelijke richting uit te breiden en kan vanaf 1993, toen 16 territoria in

Zuid-Limburg werden aangetroffen, tot de Nederlandse broedvogels gerekend worden [4,5]. Inmiddels is deze ondersoort ook in andere delen van Nederland als broedvogel vastgesteld en kan tegenwoordig als een (zeer) zeldzame broedvogel worden beschouwd. De schatting van het aantal broedparen tijdens de atlasjaren 1998-2000 bedroeg 75-100 paar, waarvan ruim driekwart in Limburg [1]. Het overgrote deel van de broedvogels wordt nog steeds aangetroffen in Zuid-Limburg waar vanaf 2003 jaarlijks circa 35 territoria worden vastgesteld [2]. In 2004 werd bij Schinveld, Limburg een klein aantal territoria vastgesteld [3,5]. Ook in Noord-Limburg, bij Venlo, bevindt zich inmiddels een kleine populatie [1,2]. In Groningen werd het aantal broedgevalen voor 2005 op maximaal vier geschat: één tot twee in de Ter Apelerbossen, één in de Sellingerbossen en één in de omgeving van Ter Borg [5]. Voorts heeft er in 2005 een gemengd broedgeval van Boomkruiper *C brachydactyla* en Taiga-/Kortsnavelboomkruiper plaatsgevonden bij Olst, Overijssel [5]. In 2006 tenslotte werd in het gebied de Lonnekerberg het eerste broedgeval vastgesteld voor Twente, Overijssel [6].

Broedgeval Roelagebos

Op 19 maart 2006 was Martin Olthoff aan het vogelen in de bossen bij Ter Apel. In het Roelagebos vond MO twee Kortsnavelboomkruipers die de gehele waarnemingsperiode (ruim een uur) in hetzelfde perceel foerageerden. Beide vogels hadden contact met elkaar middels zachte hoge contactroepjes. Een van de vogels was heel zachtjes Goudhaan-achtig aan het zingen.

Een week later, op 26 maart vonden Marnix Jonker en Willem-Jan Fontijn het paartje van het Roelagebos terug op dezelfde plek als waar MO de vogels had gevonden. De vogels waren erg stil en stiekem. Er werd een korte zangstrofe gehoord en verder weer zachte contactroepjes.

Weer een week later, op 2 april waren de vogels nog steeds aanwezig in hetzelfde stuk bos.

Het lukte Martijn Bot een foto te maken van een van beide exemplaren.

Op 16 april ging MJ opnieuw naar de Kortsnavelboomkruipers met als doel ze te fotograferen en om te proberen de zang op te nemen. Op de plek aangekomen duurde het toch nog ruim een half uur voordat de vogels door MJ werden gezien. Op een gegeven moment zag MJ een vogel telkens naar dezelfde boom terugkeren. De vogel verdween iedere keer aan de achterkant van de boom. Het was opvallend dat de vogel iedere keer als hij verdween lang wegbleef en pas na enkele minuten op dezelfde plaats weer tevoorschijn kwam. Toen MJ vanaf de zijkant de boom nader ging bekijken bleek zijn vermoeden waar; de vogels verdwenen telkens in een spleet in de boom, soms met een takje en een keer zelfs met een 'poep-luier' in de snavel!

Het lukte MJ enkele matige foto's te maken. Helaas waren de Kortsnavelboomkruipers vrij stil, zodat het niet lukte om geluidsoptnames van de zang te maken. Wel kon er een opname van het *srrie*-roepje gemaakt worden. Een fragment van deze opname is te beluisteren op onze website (www.avifaunagroningen.nl) in de geluiden-galerij.

Op 19 juni was MJ weer in Ter Apel en kon hij de nestboom controleren. De schors had

iets losgelaten, maar het nest zat nog intact in de ruimte achter het stuk schors (zie foto). Er werden geen dode jongen of niet-uitgekomen eieren in het nest aangetroffen en alles duidt erop dat dit broedgeval succesvol is verlopen.

Biotoop

Het nest bevond zich in een dode eik op een hoogte van anderhalve meter. Het omliggende bos is een hoogopgaand eiken-beukenbos grenzend aan een sparrenperceel. De vogels foerageerden in beide stukken bos.

FOTO: MARNIX JONKER

Ter Apel – 16 juli 2006

Determinatie

Kortsnavelboomkruipers zijn lastig te determineren. Het geluid helpt goed, maar is erg zacht en ook de zang is vrij zacht en ijl. Op de foto's is de lange achterteennagel goed te zien, evenals de korte snavel, de witte wenkbrauwstreep die boven de snavel samenkomt en die ver naar achteren doorloopt. In directe vergelijking met Boomkruiper hadden de Kortsnavelboomkruipers relatief veel witte vlekjes op kruin en nek. Andere kenmerken zijn de relatief onopvallende witte tipjes van de handpennen, de spacing tussen P6 en P7, de onregelmatige traptrede op de vleugel, in sommige veldgidsen ook wel het 'zwarte blokje' genoemd en het ontbreken van wit op de buitenrand van de duimvleugel.

Het is lastig om met zekerheid vast te stellen dat beide vogels tot de Midden-Europese ondersoort *macroactyla* behoren. Deze

vorm lijkt veel op de Noord-Europese vorm *familiaris*. Het gaat hier waarschijnlijk om de vorm *macrodactyla* vanwege de stuit van de vogel die niet sterk contrasteerde met de rug, de minder contrasterende schachten van de staartpennen en de overall vrij warmbruine kleur. Een van beide vogels had een iets rossige tint op de onderstaartdekveren (wat op de foto te zien is). Dit is niet ongebruikelijk voor Kortsnavelboomkruipers.

Andere gevallen in 2006

Op 19 maart vond MO in het Meebos eveneens een Kortsnavelboomkruiper. In de tijd dat hij de vogel bekeek bleek deze vogel de gehele tijd samen op te trekken met een Boomkruiper. Onderling maakten deze vogels middels contactroepjes contact met elkaar. De gehele dag verbleef het paar in het zelfde stuk bos. Dezelfde vogels werden een week later ook weer gezien door MJ en WJF, waarbij ze samen in een groep mezen rondtrokken. Het is niet uitgesloten dat dit paar samen een broedpoging heeft ondernomen. Daarnaast heeft er vermoedelijk ook weer een broedgeval plaatsgevonden nabij Ter Borg.

Doortrek

Ook 's winters zijn Kortsnavelboomkruipers in het gebied aanwezig, getuige waarnemingen in de winter van onder andere 2004 en 2006 [7]. Het is leuk om eens goed te letten op de Taigaboomkruipers die hier 's winters worden gezien. Het overgrote deel hiervan behoort tot de noordelijke vorm, maar er zijn aanwijzingen dat ook de vorm *macrodactyla* af en toe verder naar het westen af dwaalt. Zo zijn er waarnemingen van exemplaren met kenmerken van *macrodactyla* op 21 oktober 1997 op de 'Friese parkeerplaats' bij Lauwersoog en op 7 november 2003 in het Stadspark, Groningen.

Dankwoord

Nico de Vries wordt bedankt voor het verstrekken van informatie en het doornemen van een eerdere versie van dit artikel.

Verwijzingen

1. Schepers, F. 2002. *Taigaboomkruiper*. pp 430-431 in: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002, *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000*. Nederlandse Fauna 5, Leiden.
2. van Dijk, A. J., L. Dijkse, F. Hustings, K. Koffijberg, J. Schoppers, W. Teunissen, C. van Turnhout, M. J. T. van der Weide, D. Zoetebier & C. Plate 2005. *Broedvogels in Nederland 2003*. SOVON-Monitoringrapport 2005/01. Beek-Ubbergen.
3. van Dijk, A. J., L. Dijkse, F. Hustings, K. Koffijberg, R. Oosterhuis, C. van Turnhout, M. J. T. van der Weide, D. Zoetebier & C. Plate 2006. *Broedvogels in Nederland 2004*. SOVON-Monitoringrapport 2006/01. Beek-Ubbergen.
4. Schepers, F. 1994. *Taigaboomkruipers in Zuid-Limburg*. *Dutch Birding* 16: 221-225.
5. Winkel, E., W. Teunissen & M. Zekhuis 2006. *Gemengd broedgeval van Boomkruiper en Taigaboomkruiper bij Olst in 2005*. *Dutch Birding* 28: 225-228.
6. Derks, C. & E. B. Ebels 2006. *Broedgeval van Kortsnavelboomkruiper in Twente in 2006*. *Dutch Birding* 28: 228-230.
7. *Waarnemingen op de website www.avifaunagroningen.nl*.

Martin Olthoff
(martinolthoff@hetnet.nl)

Marnix Jonker
(marnixjonker@vogelvangroningen.nl)

